

The Gerritsen collection

The Gerritsen Collection: Women's History Online, in het Nederlands kortweg *Gerritsencollectie*, is een geheel gedigitaliseerde collectie van boeken, pamfletten en tijdschriften op het gebied van het feminisme en de vrouwenbeweging. Het is de grootste bron ter wereld voor de studie van vrouwengeschiedenis. Op initiatief van het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) te Amsterdam hebben de bibliotheek van de RUG en het Archief de collectie nu gezamenlijk aangekocht.

Aletta Jacobs

Op 20 april 1871 schreef de eerste vrouw zich in aan de Universiteit van Groningen, voor de studie geneeskunde. Op 8 maart 1879 behaalde zij als eerste vrouw de doctorstitel. Meteen daarna begon zij haar praktijk als eerste vrouwelijke huisarts, in Amsterdam. De naam van deze vrouw was Aletta Jacobs. Na haar studententijd ontmoette ze Carel Victor Gerritsen, een prominent politicus met wie ze een relatie kreeg. Ze was eigenlijk altijd bezig met de strijd van vrouwen. Mineke Bosch, die in 2005 de lijvige biografie *Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid, Aletta Jacobs 1854-1929* over haar publiceert, zegt daarover: "Dag en nacht bekeek Aletta alles door een genderbrillette."

De geschiedenis van de collectie

De naam *The Gerritsen collection* wekte bij mij enige verbazing, waarom heette het niet *Aletta Jacobscollectie*? Dit bracht me ertoe de geschiedenis van het bestand eens na te lopen. Ik ging ervan uit, zoals ook in vrijwel alle informatie over de collectie staat, dat de boeken, tijdschriften en pamfletten in eerste instantie door Aletta Jacobs waren verzameld. Het kwam me daarom oneigenlijk voor dat bij een zo feministische vrouw als zij, die als getrouwde vrouw in een tijd waarin dat nog in niemands hoofd opkwam

alleen haar eigen naam gebruikte, deze collectie de naam van haar man had gekregen. Maar het blijkt iets anders te zitten.

Aan het eind van de 19de eeuw hadden Carel Gerritsen en zijn vrouw Aletta Jacobs een grote collectie boeken, pamfletten en tijdschriften op het gebied van het feminisme, zowel vanuit pro- als antifeministisch perspectief. Deze oorspronkelijke collectie is gecatalogiseerd in *La femme et le féminisme: collection de livres, périodiques*

etc. sur la condition sociale de la femme et le mouvement féministe van H.J. Mehler uit 1900. In het voorwoord van deze Mehlercatalogus wordt echter niets gezegd over wat de bedoeling van de uitgave was, de catalogus is niet meer dan dat: de gerubriceerde titels van de collectie van Gerritsen en Jacobs.

Jacobs gaf in 1903 haar artspraktijk op om zich haar verdere leven aan de 'vrouwenzaak' en aan het pacifisme te wijden, hetgeen ze zich waarschijnlijk mede kon permitteren doordat zij en haar man hun boekenbezit verkochten. Aan de gang van zaken rond deze verkoop en wat dat financieel zou hebben opgeleverd wordt echter noch in de *Brieven uit en over Amerika*, over de reis die zij en haar man in 1904 maakten, noch in haar latere autobiografie *Herinneringen van Aletta H. Jacobs* een woord gewijd.

Het boeken- en tijdschriftenbezit zoals dat in de Mehlercatalogus beschreven staat is in 1903 aan de John Crerar Library in Chicago verkocht en in 1954 doorverkocht aan verschillende andere bibliotheken. De Spencer Library van de universiteit van Kansas heeft daarvan het grootste deel verworven en dat deel is in die periode door anderen weer verder uitgebouwd. Dit werd uiteindelijk de grootste internationale collectie op het gebied van vrouwenstudies en bevatte 133 tijdschriften en ruim 4000 boeken in meer dan tien talen over de periode 1543-

1945. Het is deze collectie die eind jaren 70 op microfilm is gezet, die vervolgens het materiaal vormde voor de gedigitaliseerde versie. Het is de bedoeling dat alle publicaties van deze microfilmversie uiteindelijk in het elektronische bestand terechtkomen. Dit is een al jarenlang lopend project, waarvan de realisatie in 2008 of 2009 wordt verwacht.

De naam van de collectie

Stephen Brooks, de Gerritsenwebmaster bij ProQuest, liet me weten dat de geschiedenis van de naamgeving niet duidelijk is. Hij verwees naar een artikel van Janet Sharistianian, "The (Dr. Aletta H. Jacobs) Gerritsen Collection. The University of Kansas" en vertelde dat de collectie in ieder geval vanaf 1976, de publicatiedatum van dat artikel, zo genoemd is. Sharistianian schrijft daarin dat de collectie oorspronkelijk door Aletta Jacobs was verzameld. Ook bij ProQuest had men zich verbaasd over het antifeministische karakter van de naam *Gerritsen Collection* en er om die reden in 2006 *The Gerritsen Collection of Aletta H. Jacobs* van gemaakt. Vanwege de naamsbekendheid zag men echter te grote bezwaren om de collectie geheel te herdopen in *The Aletta Jacobs Collection* en dat is bij nader inzien maar goed ook.

Ik vond namelijk in het *Derde Jaarboek Vrouwengeschiedenis* van 1982 een artikel van Inge de Wilde: "De bibliotheek van C.V. Gerritsen, de echtgenoot van Aletta Jacobs".

De Wilde begint haar artikel met de constatering dat Gerritsen aan het eind van de negentiende eeuw een vooraanstaand persoon in het Nederlandse politieke en maatschappelijke leven was en dat er als zodanig een boeiende biografie over hem te schrijven zou zijn. Die is er echter nooit gekomen en bij gebrek daaraan weet nu bijna niemand meer wie Carel Victor Gerritsen was, men kent hem hoogstens als 'de man van'.

Gerritsen had van jongs af grote belangstelling voor de vrouwenbeweging en daarom verzamelde hij, lang voordat hij Jacobs kende, alles wat hij kon vinden over de vrouw, zowel feministische als antifeministische literatuur. Op 8 maart 1879 ging hij speciaal naar Groningen om de promotie van Aletta Jacobs bij te wonen, wat tevens hun kennismaking was. Bij zijn eerste bezoek aan haar, in 1880, refereerde hij aan zijn vrij uitgebreide bibliotheek en vanaf

Carel Victor Gerritsen

dat moment leende hij haar regelmatig boeken daaruit. Die boeken, *zijn* boeken, vormen dus de basis van hun verhouding en latere huwelijk én van wat we nu als de *Gerritsencollectie* kennen. Zeker, later heeft ook Jacobs haar aandeel aan de collectie geleverd. De catalogus van Mehler, bijvoorbeeld, is hoogstwaarschijnlijk door haar toedoen tot stand gekomen. En bijgaand aan die catalogus deed zij de oproep om publicaties van vrouwenverenigingen aan haar toe te sturen, zodat verdere uitbreiding van de collectie ook haar verdienste is. Maar het begin van en het idee voor de verzameling was dus van Gerritsen zodat de naam *Gerritsencollectie* volkomen terecht is.

De Gerritsencollectie

Nadat de collectie eerder al op microfiche was gezet werd hij aan het eind van de vorige eeuw

online uitgebracht. Dit bood natuurlijk allerlei nieuwe mogelijkheden. Zo kan er gezocht worden op titel; op onderwerp (zoals vrouwenkiesrecht), op auteur (zoals Mary Wollstonecraft) en kan er naar de ontwikkeling van een fenomeen binnen een bepaalde periode gezocht worden, bijvoorbeeld het feminisme in het laatste decennium van de 19de eeuw. Onder de minder gebruikelijke talen die in het bestand vertegenwoordigd zijn bevinden zich de Scandinavische, Spaans en Italiaans, en zelfs Latijn. Binnen elk van deze talen afzonderlijk kan weer worden gezocht.

Men kan een gepersonaliseerd bestand maken waarin zoekresultaten kunnen worden opgeslagen in *My Archive*. Er is een hulpfunctie, waarin begeleiding wordt geboden bij de problemen die men bij het doorzoeken van het bestand kan ondervinden.

Er kunnen, ten slotte, gebruiksstatistieken worden bijgehouden.

Met deze gedigitaliseerde collectie is een schat aan materiaal op het gebied van de geschiedenis van de vrouwenemancipatie beschikbaar gekomen die een enorme verrijking voor de wetenschappelijke gemeenschap kan betekenen. Het is dankzij het initiatief van het IIAV dat we daar nu ook bij de RUG van kunnen profiteren.

- Bosch, Mineke (2005). *Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid, Aletta Jacobs 1854-1929*. Amsterdam: Balans.
- Gerritsen, Carel Victor en Jacobs, Aletta H. (1906). *Brieven uit en over Amerika*. Amsterdam: Van Rossen.
- Jacobs, Aletta H. (1924). *Herinneringen van Dr. Aletta H. Jacobs*. Nijmegen: SUN
- Mehler, H.J. (1900). *La femme et le féminisme: collection de livres, périodiques etc. sur la condition sociale de la femme et le mouvement féministe*. Paris: Giard & Brière.
- Sharistianian, Janet (1976). The (Dr. Aletta H. Jacobs) Gerritsen Collection. The University Of Kansas. *Feminist Studies*, 3/4, 200-206.
- Wilde, I.de (1982). De bibliotheek van C.V. Gerritsen, de echtgenoot van Aletta Jacobs. In: Josine Blok (Ed.), *Jaarboek voor vrouwengeschiedenis* (245-255). Nijmegen: SUN.

- Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV): www.iiav.nl
- Meer informatie over Carel Victor Gerritsen: www.iisg.nl/bwsa/bios/gerritsen.html